

І. В. Ворожбит

АЛІНА І КОСТОМАРОВ: КОХАННЯ, ВКАРБОВАНЕ В ЛИСТАХ

У цій статті досліджено листи нареченої М. Костомарова — А. Крагельської. Кореспонденція, що охоплює період 1850–1851 рр., була адресована в Саратов, де перебував у засланні М. Костомаров за участь у Кирило-Мефодіївському товаристві. Особливість епістолярію полягає у трансформації його значення для авторки. З часом А. Костомарова почала оцінювати свої листи як «тексти пам'яті». Ці метаморфози втілені у правках на рукописах пізнішого часу. Здійснено аналіз паперу, інструментів письма та почерку текстів. Зроблено висновок, що у зовнішніх особливостях джерел вкарбований емоційний світ непевності становища дівчини. Для зрілої А. Костомарової листування стало речовим доказом тривалої розлуки з коханим, тому в автобіографічному тексті жінки її листи виконали функцію «каузального наративу» між періодами спілкування і довгої мовчанки двох закоханих людей.

Ключові слова: листи, рукописи, А. Крагельська, М. Костомаров.

Сучасне костомарознавство налічує сотні публікацій про життя та діяльність вітчизняного дослідника історії України, Росії та Польщі, громадського та політичного діяча, археографа та архівознавця, фольклориста і етнографа, письменника і публіциста. Низка текстів, що вийшли з-під пера М. Костомарова та його оточення, продовжують, з одного боку, бути полем для дослідницьких інтерпретацій, а з іншого – джерелом меморалізації вченого.

Однією із перших, хто почала популяризувати творчу спадщину М. Костомарова була його кохана дружина та вірний друг – Аліна Леонтіївна Костомарова (за першим чоловіком Кисіль, уроджена Крагельська)¹. Саме їй з 1875 р. М. Костомаров надиктовував

¹ М. Костомаров і А. Крагельська познайомилися у зразковому пансіоні Л. де Мельян, де навчалася юна Аліна, а Микола Іванович викладав історію. У лютому 1846 р. вони заручилися, а 28 березня 1846 р., за декілька днів до весілля, М. Костомарова заарештували як кирило-мефодіївця. Прірва між закоханими тривалістю у двадцять шість років, зійшлася лише одного разу — у квітні 1847 р., коли А. Крагельська відвідала в'язня в Петропавлівській фортеці. З'єднатись удруге закоханим вдалося лише 1875 р.

найбільш повний варіант автобіографії [14, с. III], а перед смертю – заповідав право розпоряджатися своїми численними матеріалами [14, с. III].

Овдовівши, Аліна Леонтіївна запропонувала власну варіацію на тему образу М. Костомарова, що втілилася у творі: «Николай Иванович Костомаров. По воспоминаниям Алины Леонтьевны Костомаровой». Причини створення мемуарів задекларовані авторкою в заповіті: «Вручаю эту книжку с ее содержанием, написанным неумело, но искренно... ради интересующихся хотя бы и неважными эпизодами из жизни Николая Ивановича Костомарова» [15, с. 4]. В. Котельников¹ зазначав, що вдова написала свої спогади впродовж 1880-х рр. і заповідала опублікувати їх не раніше, ніж 1910 р. – до 25-ліття з дня смерті М. Костомарова [15, с. 3].

Поза тим, В. Котельников більш чітко висвітлив поштовхи до створення жінкою указанного тексту: «...кроме желания внести свою лепту в биографический материал об одном из выдающихся людей второй половины XIX века, [Алина Леонтьевна] чувствовала потребность сделать известными ее детям от первого брака, из которых в настоящее время в живых двое, те обстоятельства ее жизни, которые вполне оправдывают как то, что она соединила судьбу свою, в преклонном возрасте с судьбою Николая Ивановича Костомарова, так и то, что материальными средствами, полученными ею, как результат этого соединения, она распорядилась не в интересах родства» [15, с. 3]. Водночас, аналізуючи проблеми мотивацій мемуарної творчості Аліни Леонтіївни, не слід нехтувати потребами жінки в самовираженні, саморепрезентації, які конотативно надають спогадам автобіографічного характеру, оскільки рівень «оприявлення» в тексті М. Костомарова є «залежним» від «потенцій пам'яті» А. Костомарової.

Нині джерельно-інформаційний контент спогадів А. Костомарової оцінюється надзвичайно високо, оскільки тут «містяться матеріали саме про той період життя Костомарова, про який в інших джерелах лише побіжно наводилися деякі відомості. Крім того, він є досить правдивою розповіддю про трагічну долю двох

¹ Котельников Володимир — зять А. Костомарової, йому вдова заповідала свої мемуари про М. Костомарова.

надзвичайно обдарованих людей» [18, с. 258]. Хронологічно твір охоплює період (з перервами) 1843–1875 рр. Серед інших є один проміжок у вказаному часовому інтервалі, на якому А. Костомарова акцентувала особливу увагу, відсилаючи усіх зацікавлених до інших текстів: «У кого будет желание и терпение прочесть 33 моих письма, посланных в Саратов и сбереженных Николаем Ивановичем до конца его дней, тому станет понятною нравственная пытка, поведшая меня...» [17, с. 75].

Факт наявності спільних сюжетів в епістолярії та мемуарах, між створенням яких минуло близько чверті століття, виглядає достатньо привабливим з огляду на можливі результати порівняння вказаних текстів. Якщо в листах емоційний світ юної А. Крагельської розсипається різнобарвними шматочками почуттів, вражень та сподівань, то в мемуарах дорослої жінки викладена мозаїка вже відрефлексованого досвіду. Однак, вважаю, що окреслена гіпотеза цілком може стати поштовхом для окремого дослідження, а в цій розвідці робиться спроба на основі даних зовнішньої критики відтворити, головним чином, процес написання листів та окреслити подальші шляхи переосмислення авторкою їхнього значення.

Епістолярій А. Крагельської до М. Костомарова зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [2, арк. 1–79]. Уперше тексти були опубліковані в перекладі українською мовою та споряджені передмовою М. Шудрею [16, с. 516–556]. Окрім кореспонденції А. Крагельської, друком вийшли два листи М. Костомарова до Л. де Мельян¹, два листи і одна записка А. Крагельської до Л. де Мельян, а також один лист матері А. Крагельської до М. Костомарова. Варто відзначити високий рівень перекладацької роботи автора публікації, однак, як видно зі вступної статті та з тексту в цілому, М. Шудря не ставив своїм завданням здійснити археографічне опрацювання оригіналів. Дослідник мав намір передовсім оприлюднити епістолярій А. Крагельської для широкої читацької аудиторії.

Комплекс епістоли А. Крагельської «відкривається» листом від 15 лютого 1850 р., а «закривається» – від 9 листопада 1851 р. Од-

¹ Л. де Мельян — засновниця жіночого зразкового пансіону в Києві (1843 р.), за її посередництва було відправлено перші два листи А. Крагельської до М. Костомарова (1850 р.).

нією з особливостей епістоли Аліни Леонтіївни є зміна значення цих текстів для їх авторки з плином часу. А. Крагельська писала листи до М. Костомарова, бо в тих обставинах це був єдиний можливий шлях підтримувати зв'язок з коханою людиною. Принагідно зауважу, що перші два листи були написані дівчиною з урахуванням присутності «третього зайвого» – Л. де Мельян, яка виступала посередницею в листуванні обох закоханих: «В письме, которое я пишу Костомарову, Вы узнаете наши новости» [3, арк. 2]. Тож від початку свого написання епістола А. Крагельської потрапила в «публічний вимір». Наступні листи вона отримувала від М. Костомарова за допомогою М. Стемповської¹, а для відправлення своєї кореспонденції дівчина намагалася знаходити час і можливість самотужки. Про це свідчать рядки, в яких А. Крагельська просить свого коханого переслати їй грошей, оскільки після смерті вітчима вона опинилася у край важкому матеріальному становищі [11, арк. 2 зв.].

Однак, місце «третього» не залишилося порожнім в епістолярному діалозі закоханих: на деяких листах знаходимо короткі повідомлення, дописані сестрою А. Крагельської – Стефанією. Крім того, текст мемуарів жінки також не залишає поза увагою роль Стефанії в їхньому спілкуванні з Миколою Івановичем: «Сестра моя, видя мое отчаянное состояние при получении ответов от Николая Ивановича, ничего иного не заключающих, как только отказ приехать, отказ грустный, мотивированный все тою же неизлечимою болезнью, – писала сама Николаю Ивановичу, пытаюсь рассеять его безнадежность и побудить приехать» [17, с. 70]. Через чверть століття, вже зріла А. Костомарова, отримавши власні листи знову як частину спадку від покійного чоловіка, свідомо їх опрацьовувала та готувала для прочитання. У такий спосіб, квінтесенція листів зазнала змін: від «кореспонденції з елементами публічності» до «текстів пам'яті», повністю орієнтованих на стороннього читача.

¹ М. Стемповська — наглядка лазарету і ключниця в київському жіночому зразковому пансіоні під час управління цим закладом Л. де Мельян (1843 – 1848 рр.). Після переїзду Л. де Мельян до Петербургу М. Стемповська ще деякий час залишалася на цій посаді і передавала листи А. Крагельській, які (окрім перших двох) М. Костомаров відправляв на її адресу.

Указані метаморфози супроводжувалися втручаннями у першотекст. З тридцяти трьох листів на тринадцятьох А. Костомарова зробила дописки, свого роду примітки до тих чи інших сюжетів (одиноці зберігання № 476, 478, 480, 482, 484, 486, 488, 493, 494, 502, 503, 505, 510). Обсяг приміткових текстів збільшується по мірі того, як у листах відображається загострення стосунків між закоханими. Якщо у хронологічно більш ранній кореспонденції А. Костомарова вносила переважно лаконічні пояснення та уточнення: «что не могла узнать, куда писать к Ник[олаю] Ив[ановичу]» [5, арк. 2 зв.]; «Пожилая девица, заведовавшая хозяйственною частью у г-жи Де Мельян, и оставшаяся в Киеве на службе в другом заведении» [6, арк. 2 зв.], то пізніші зауваги розросталися до розлогих коментарів: «Я наглядно убедилась, что Николай Иванович сам портит дело нашего соединения, повсюду делаю «доброе» признание о своей болезни, в чем его поддерживала и мать его, Татьяна Петровна» [12, арк. 2]. Ймовірно, працюючи над першими листами, жінка прагнула якомога детальніше представити окремі сюжети читачеві. Однак, продовжуючи роботу над листуванням, А. Костомарова «була спровокована» власними текстами, які вимагали від неї рефлексій, пояснень, а інколи і виправдань.

Правки на рукописах А. Костомарової були не єдиним способом втручання жінки у першотекст. Видозміни здійснювалися в іншому напрямку: тепер Аліна Леонтіївна не дописувала на полях, а, навпаки, закреслювала¹ окремі слова або цілі вирази! Вдова М. Костомарова ретельно ховала від чужого ока небажане для прочитання², наносячи по декілька шарів чорнила на власний текст. Дані зовнішньої критики листів корелюються зі змістом джерел.

Закреслення з'являються на кореспонденції, яка демонструвала усвідомлення А. Крагельської того, що годі сподіватися на шлюб з коханим чоловіком. Лист від 14 червня 1851 р.³ є свідком початку згасання надії Аліни Крагельської на сімейне щастя з Миколою Костомаровим: «Не предполагала ли я быть в скором времени

¹ Листи, що містять пізніші закреслення А. Костомарової — од. зб. № 502, 504, 505, 507, 508, 509, 510, 511.

² У публікації М. Шулдрі замальовані слова випущено з загального тексту, а сам факт закреслення коментуванню не піддається.

³ Од. зб. № 508.

Твоей женою? Вышло иначе. Благодарю Бога, что первый удар Тебе нанесен Маменькой, а не мной! Что касается до меня, то я вынесла все смиренно: душа и сердце свыкаются с мыслью – не видать мне Саратова и следовательно Тебя» [13, арк. 1]. Якщо до цього викреслення присутні спорадично, лише на декількох листах, то після «червненого послання» вони є невід'ємним атрибутом кожної з наступних одиниць зберігання.

Оскільки листування з Миколою Івановичем від самого початку перетворилось на «гру в хованки» з матір'ю та її служницями, то деякі¹ листи А. Крагельська змушена була писати іноземною мовою: «Пишу тебе по-французски, потому что я окружена людьми, которые не понимают его и, которые не покидают меня, или, вернее, шпионят за мной» [10, арк. 1]. Листи від 12 березня 1851 р. та 4 травня 1851 р. представлені оригіналом і перекладом, лист від 13 липня 1850 р. – лише перекладом. Переклади згаданих трьох листів здійснювалися приблизно в один час, оскільки усі тексти написані одним почерком (належить А. Костомаровій) та чорнилом (фіолетового кольору) на однаковому папері (половина аркуша зошита в лінійку формату А4). Максимально розбірливий, близький до каліграфічного почерк перекладів демонструє прагнення А. Костомарової зробити власні тексти якомога зрозумілішими для читача.

Переважає більшість листів А. Крагельської мають позначення числа, місяця та року за винятком одиниць зберігання № 475 та 493. Недатований рукопис № 475 нагадує частину від втраченого листа. Цілком ймовірно, що під час роботи над власним «архівом пам'яті» А. Костомарова впорядкувала б кореспонденцію, якби тексти перебували в розпорощеному вигляді, але залишилися збереженими. М. Шудря, готуючи першоджерела до друку, «приєднав» № 475 до листа від 8 грудня 1850 р.² Оскільки, у хронологічно наступному листі³ йшлося про надсилання А. Крагельською кореспонденції Л. Дубельту, а в недатованій частині (№ 475) жінка зазначила: «С будущей поштой я напишу Дубельту...» [4, арк. 2]

Доданий уривок розпочинається словами: «Жаль, что украли кольца...» [4, арк. 1], хоча оригінальний текст має інший початок:

¹ Одиниці зберігання № 483, 501, 506.

² Од. зб. № 490.

³ Від 14 грудня 1850 р.

«Еще свободная минутка. Пользуясь ею, напишу эту страничку...» [4, арк. 2]. Про персні йдеться на звороті цього аркушу. Отже, у публікації М. Шудрі надруковано лише його зворот. Лист від 8 грудня 1850 р. написано олівцем, крім того, один аркуш залишився чистим. Прилучений текст написаний чорнилом і займає обидва звороти аркуша. Зміст аналізованих листів указує на невеликий інтервал часу між їх написанням, однак дані зовнішньої та внутрішньої критики оригіналів не дають підстав для «об'єднання» різних фрагментів в один текст.

Рукопис № 493 розпочинається рядками: «Именем Бога, умоляю тебя, истреби склянку с ядом...» [9, арк. 1] і також не може сполученим, як запропонував М. Шудря, з листом від 8-го лютого 1851 р.. По-перше, в означеній підбірці листування взагалі немає окремого листа, датованого цим числом. По-друге, на одиниці зберігання № 493 є пізніша дописка А. Костомарової «Письмо мое [підкреслення авторки] к Николаю Ивановичу, по-видимому посланное ему в конце 1850 года...» [9, арк. 2 зв.]. Хоч авторка висловила сумніви щодо часу відправлення кореспонденції, однак вона переконана, що це був окремий лист. Відповідно до попереднього випадку, «об'єднання» текстів при публікації виявилось знову штучним.

На прикладі листів, написаних французькою мовою, пересвідчуємося, що листування з Миколою Івановичем перетворилося для А. Крагельської на справжнє випробування. Інколи дівчина зверталася з проханням вислати їй грошей, а пізніше Аліна Леонтіївна коментувала: «Со смертью отчима ни гроша не давала мне мать, подозревая переписку с Н. И.» [11, арк. 2 зв.]. Деякі листи обриваються лаконічними поясненнями: «Прощайте, идут» [8, арк. 1]; «Простите, ради Бога, что пишу так дурно, и на такой бумаге, но верьте, что минута мне дорога, и пишу как попало и на такой бумаге!» [7, арк. 2].

Постійні труднощі, які доводилося долати Аліні Крагельській заради підтримки зв'язку з коханим, уречевлені зовнішнім виглядом рукописів. Листи були написані на тому папері, який вдавалося дістати. Через це епістолярний комплекс характеризується неоднорідністю паперу: від грубого, сіруватого кольору до матеріалів високої якості, призначеного спеціально

для листування зі знаком-птемпелем. Не завжди А. Крагельська писала чорнилом: п'ять листів з тридцяти трьох написані олівцем повністю, два – частково. У цьому контексті показовим є рукопис № 487, який уміщує записи від 6, 8, 18, 25 жовтня 1850 р. Текст написано на папері формату А 4 високої якості зі знаком-птемпелем “Фабрика Аристархова”.

З огляду на постійні ризики бути спійманою за написанням листа, А. Крагельська не могла за один раз заповнити аркуші текстом. Проте, папір був для дівчини великою цінністю, тому вона записувала те, що встигне, потім ховала листа, а коли випадала нагода, знову поверталася до нього. Так, 6 жовтня 1850 р. лист починається дрібним, біглим почерком, з достатніми інтервалами між рядками та словами. Запис від 8 жовтня: «Как я прячу это письмо!» [8, арк. 1] корелюється з появою нових відтінків у почерку: натиск слабшає, збільшуються інтервали між словами та розділовими знаками, що їх розмежовують. 25 жовтня Аліна Крагельська пише олівцем, букви збільшуються, стають кутуватішими, з'являється характерна різкість у написанні перших і останніх літер в словах. Можливість писати в «екстремальних умовах» олівцем була своєрідним порятунком для дівчини, оскільки переховуватися з чорнилом було набагато складніше.

Епістолярій характеризується наступними сталими графологічними ознаками. Організація текстів характеризується «блуканням» правих полів: або слова дописані до кінця аркушу, або зроблені пустоти, щоб уникнути переносу. Особливістю лівого краю є «спускання» тексту до низу, до себе. Ці ознаки проявляють відповідно почуття невпевненості, самотності, сумнівів з потребами у спілкуванні, самовираженні. Відсутність нижніх полів при швидкому почерку А. Крагельської, на мою думку, свідчить про загострене почуття невідкладності, терміновості, певному протесті тощо.

Інтервали між словами часто розділені нижнім тире. Крім того, тире присутнє в деяких місцях і після крапки. Зберігаються помітно великі відступи між словами та розділовими знаками. Загалом тексти А. Крагельської вирізняються своїми «пустотами», які можуть вказувати на самотність дівчини, на її беззахисність перед

наступаючим з усіх сторін і поглинаючим її хворобливим підсвідомим змістом («білі плями» — вихід підсвідомого) [1, с. 163]. Наявність «падаючого тире» може означати відчайдушне бажання заповнити цю самотність, уникнути безпорадності.

Присутнє з'єднання між словами [1, с. 163] в реченні, яке відбувається за рахунок подовження останньої букви попереднього слова. Написання окремих слів разом з дотриманням широких інтервалів між словами в інших місцях тексту вказує на труднощі з прийняттям рішення, «роздоріжжя», улягання чужим інтересам. Подовження «хвостиків» голосних букв, якими закінчується слово, також є характерною ознакою рукописів А. Крагельської, що передає відчуття незавершеності, бажання виходу за встановлені межі. Показовим є те, що листи здебільшого закінчувалися подовженням останньої літери, або її «накручуванням», а інколи «падаючим» донизу тире.

Отже, епістолярні тексти А. Крагельської пройшли довгий шлях змін значення для їх авторки. На час написання листи були способом комунікації між закоханими, а після смерті М. Костомарова, його вдова використала листування як «каузальний наратив» під час конструювання автобіографічного тексту. Однак, аналізований епістолярій не був у повній мірі полем для інтимної бесіди двох людей. Тексти від початку мали перспективу на стороннього читача (Л де Мельян, С. Крагельська), з часом ця перспектива розширилася до широкої читацької аудиторії. Рукописи відкривають не тільки складний емоційний світ переживань А. Крагельської, а й дозволяють відтворити непростий шлях написання текстів. Кожен лист має свою унікальну історію, адже дівчина змушена була спочатку відшукати папір, потім похашцем написати текст, і врешті знайти кошти на його відправлення. Характерні графологічні ознаки змушують говорити ще одного свідка особистої трагедії А. Крагельської – її почерк. Почуття самотності, невпевненості, розгубленості перед зовнішніми обставинами оприявлене «білими плямами» в текстах. Прагнення заповнити цю порожнечу втілюється «падаючим тире» між словами та реченнями. Протест, вихід за встановлені межі підсвідомо компенсується в письмі помітним подовженням завершальних ліній в буквах.

Ймовірно, через десятки років, узявши до рук власні листи знову, А. Костомарова вкотре відчула той калейдоскоп болю і поневірянь юної А. Крагельської. Вкарбоване в епістолі кохання пережило ще одну реінкарнацію, і втілюся рефлексіями жінки в правках, коментарях, закресленнях. Рани гоїлися, а листи «писалися вдруге» і були адресовані невідомим, але небайдужим майбутнім читачам.

1. *Гольдберг И. И.* Психология почерка / И. И. Гольдберг – Екатеринбург ; М., 2008. – 237 с.
2. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. (Далі ІР НБУВ) – Ф. XXII. – Од. зб. № 475–511. – 79 л., Крагельская Алина Леонтьевна [Костомарову] Николаю Ивановичу. Письма: 15 февраля 1850 г. — 9 ноября 1851 г. Из Киева, Умани, с. Некраши в Саратов.
3. ІР НБУВ. – Ф. XXII. – Од. зб. № 473. – 2 арк.
4. ІР НБУВ. – Ф. XXII. – Од. зб. № 475. – 2 арк.
5. ІР НБУВ. – Ф. XXII. – Од. зб. № 476. – 2 арк.
6. ІР НБУВ. – Ф. XXII. – Од. зб. № 478. – 2 арк.
7. ІР НБУВ. – Ф. XXII. – Од. зб. № 481. – 2 арк.
8. ІР НБУВ. – Ф. XXII. – Од. зб. № 487. – 2 арк.
9. ІР НБУВ. – Ф. XXII. – Од. зб. № 493. – 2 арк.
10. ІР НБУВ. – Ф. XXII. – Од. зб. № 501. – 2 арк.
11. ІР НБУВ. – Ф. XXII. – Од. зб. № 503. – 2 арк.
12. ІР НБУВ. – Ф. XXII. – Од. зб. № 505. – 2 арк.
13. ІР НБУВ. – Ф. XXII. – Од. зб. № 508. – 2 арк.
14. *Котельников В.* Предисловие к отдельному изданию / В. Котельников // Костомаров Николай Иванович. Автобиография Н. И. Костомарова / под. ред. [и с предисл.] В. Котельникова. – М., 1922 – С. III–IV.
15. *Котельников В.* Предисловие, помещенное при печатании “Воспоминаний” в журнале “Вестник Европы” / В. Котельников // Костомаров Николай Иванович. Автобиография Н. И. Костомарова / под. ред. [и с предисл.] В. Котельникова. – М., 1922 – С. 3–4.

16. «Крім тебе...»: роман кохання у листах Аліни Крагельської до Миколи Костомарова / злагодив пер. і написав передм. «Трагедія зі щасливим кінцем» М. Шудря // Рукопис: український альманах спогадів, щоденників, листів, документів, світлин. У 2 т. / І. М. Дзюба. – К., 2004. – Т. 1. – С. 516–556.
17. Николай Иванович Костомаров. По воспоминаниям Алины Леонтъевны Костомаровой // Костомаров Николай Иванович. Автобиография Н. И. Костомарова / под. ред. [и с предисл.] В. Котельникова. – М., 1922. – С. 1–116.
18. Пінчук Ю. А. Спогади Аліни Костомарової як історико-біографічне джерело // Вибрані студії з костомарознавства / Юрій Пінчук ; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2012. – 607 с.

Ворожбит И.В. Алина и Костомаров: любовь, запечатленная в письмах

В данной статье исследованы письма невесты Н. Костомарова — А. Крагельской. Корреспонденция, охватывающая период 1850–1851 гг., была адресована в Саратов, где пребывал в ссылке Н. Костомаров за участие в Кирилло-Мефодиевском братстве. Особенность эпистолярия состоит в трансформации его значения для женщины. Со временем А. Костомарова начала оценивать свои письма как «тексты памяти». Эти метафорфозы обозначаются поправками на рукописях позднейшего времени. Осуществлен анализ бумаги, инструментов письма и почерка текстов. Сделан вывод о том, что во внешних особенностях источников запечатлен мир эмоций, который сложился вследствие неопределенности положения девушки. Взрослая А. Костомарова стала воспринимать письма как вещественное доказательство продолжительной разлуки с любимым, поэтому в автобиографическом тексте женщины ее письма обрели роль «каузального нарратива» между периодами общения и долгого молчания двух любящих людей.

Ключевые слова: письма, рукописи, А. Крагельская, Н. Костомаров.

Vorozhbyt Iryna. Alina and Kostomarov: Love Reflected in Letters

This paper studies the letters of M. Kostomarov's future wife – A. Kragelska. These letters were written in 1850–1851 and superscribed to Saratov, where M. Kostomarov was deported in consequence of Brotherhood of Saint Cyril and Methodius case. The letters' specialty – is their sense transformation in “memory texts” over time. The later modifications on the manuscripts confirm that. I researched the writing instruments, the paper and the handwriting. It could be concluded, that the sources' external facts reveal A. Kragelska's emotions during writing. A. Kostomarova converted her letters into corpus delicti of M. Kostomarov's leaving. Hence, writing the autobiography, she used the letters to make them “causal narrative” for the separation the periods when they were together and asunder.

Keywords: letters, manuscripts, A. Kragelska, M. Kostomarov.